

הקשר בין צום גדליה – לעשרת ימי תשובה

מדוע מיד לאחר ראש השנה מגיע האבלות של צום גדליה, זה לא רק בעשרת ימי תשובה אלא סמוך ממש לר"ה?

מה מקומה של האבלות על החורבן בדיוק באמצע המערכת של עשרת ימי תשובה? מה פתאום, במיניה וביה, באותן סליחות, בעין אחת לדמוע מהתרגשות ש"את ה' בהמצאו לדרשו קדמתי", ובשניה לבכות על גלותם של ישראל, ש"וחינם נמכרה לצמיתות אין גואל" (סליחות לצום גדליה) ועל חורבן ביתנו, שחרב אריאל, ו"השליך משמים ארץ תפארת ישראל" (שם)?

כדי להבין את הדברים, נתבונן היטב: א. על מה חוזרים בתשובה בראש השנה? ב. על מה אנו אבלים בצום גדליה?

התשובה של ראש השנה

עשרת ימי תשובה, מושג כל כך מוכר, וכל כך לא ברור. כיצד יש לנו עשרה ימים של תשובה, הרי בראש השנה אסור להזכיר עונות, לא אומרים וידוי, כיצד ניתן לעשות תשובה בראש השנה?

איזו תשובה זה ללא דרכי התשובה, במיוחד בזמן תקיעת שופר שאומר הרמב"ם רמז יש בו עורו ישנים משנתיכם... וחזרו בתשובה, אך חוזרים בתשובה בראש השנה?

אפילו אגוז לא אוכלים בראש השנה כי הוא מזכיר בגימטריה חטא (למרות שהגימטריה לא מדויקת) אז כיצד נחזור בתשובה ונכה על חטא?

תשובה מסוג אחר

אנו רגילים לחזרה בתשובה הרגילה, תשובה על החטא עם גדר התשובה המובאים ברמב"ם, צריכים אנו לדעת יש חזרה בתשובה נוספת, **תשובה אל ה'**, כפשוטה של המילה תשובה, לשוב, להיותו שב למקור ממנו נוצר, **לחזור ולאחוב את אבא שבשמים**, שממנו הגענו ואליו נשוב.

כך משמע בפסוק (בפרשת ניצבים הסמוכה לראש השנה) **"כי תשמע בקול יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תִשׁוּב אֶל יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְכָּךְ וּבְכָל נַפְשְׁךָ"**. כיון שאמר כי תשמע בקול ה' מהו שנוסף כי תשוב אל ה', ללמדך שני תשובות הם תשובה על המעשים, ותשובת הלבבות לאחוב את ה'.

תשובה זו היא התשובה של ראש השנה, להתרומם מעל ההסתר שעל העולם, ולראות את טובו ואהבתו של הבורא, להיות מאלה שנאמר עליהם **"אשרי העם יודעי תרועה"** (תהלים צ"ה ב') מסביר בעל העיקרים: רוצה לומר יודעים להודות לך, כי תרועה כמו בזמירות נריע לו, והעם הזה הם ראויים שיהלכון באור פניך, כלומר שימשך להם החסד והאמת הנמשכים מאור פניך כמו שאמרנו, לפי שהם יגילו בשמך כל היום וירומו בצדקתך ויתהללו בשם קדשך ויודו כי אתה סבת הצלחתם.

זהו מצוות היום של ר"ה - הכתרת המלך - הנובעת מתוך אהבה אליו וההרגשה שאין לנו מלך טוב אלא אתה, היא התשובה אל ה' – זוהי התשובה של ר"ה. לאחר מכן בעשרת ימי תשובה, יהיה לנו מצווה לשוב מהחטאים, אבל בר"ה המצווה היא **לשוב ולהרגיש את אהבתו של הבורא**.

היכן התשובה

באור זה במצוות התשובה, מתרחץ לנו קושיה נפלאה וחזקה בפרשת ניצבים הסמוכה לראש השנה.

פרשת ניצבים, היא פרשת אחרית הימים, ושם נאמר (בפרק ל' פסוקים א' - י'): (א) וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבָּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּת אֶל לִבְכָּךְ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: (ב) וְשִׁבַּת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעַתָּ בְּקוֹלִי...

ואחרי שאתה תחזור בתשובה, אז:

(ג) וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצָךְ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְרָךְ: וְהִבִּיֵּאךְ יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטֵבךָ וְהִרְבָּךְ מֵאֲבֹתֶיךָ:

וידועה השאלה: כיצד חזרנו בחזרה לארץ ישראל בימינו, הרי לא ראינו תשובה של עם ישראל, והתורה אמרה שרק לאחר תשובה עם ישראל ירש את הארץ ויהיה קיבוץ גלויות?

וכך נפסק להלכה ברמב"ם (תשובה פרק ז הלכה ה): כל הנביאים כולן צוו על התשובה ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין שנאמר והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגו' ושבתי עד ה' אלהיך ושב ה' אלהיך וגו'.

התשובה לבית ה'

אבל לאור מה שלמדנו שיש שני מיני תשובה, תשובה על חטאים ותשובה לשוב לקרבת ואהבת ה', הרי הדברים פשוטים וברורים.

התשובה עליה מדברת התורה בתחילת פרשת הגאולה כוונתה **שעם ישראל רוצים וחפצים בארצם רוצים לשוב אל ה' אלוהינו לארץ נחלת אבותינו**, כי הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוהה... לשוב אל הארץ אשר יצאנו משם כי היא בית חיינו. לשוב אל ה' - להיות קרוב אל ה', ואני קרבת אלוהים לי טוב.

נסביר יש ב' דרכים כיצד בן יכול להיות קרוב לאביו: א. להיות קרוב ברגשות. ב. להיות קרוב במציעות. כאשר אוהבים את ה' קרובים ברגשות, כאשר באים לארץ ישראל, גם אם עדיין לא כולם מקיימים את רצון ה' אבל עצם זה שאנו נמצאים בביתנו של ה' יתברך, הרי אנחנו קרובים פיזית, ולכן זה נקרא תשובה לשוב אל ה'.

הרחבתי בזה הרבה מאוד בחוברת 'לכו נרננה' ניתן להשיג בכל הארץ – לפרטים: 055-6785647.

לאחר שלמדנו מהי תשובת ראש השנה, ומהי תשובה שלפני הביאה לארץ, נעבור להתבונן על מה צמים בצום גדליה?

ארבעה מיני פורענות

ארבעת הצומות, אינם רק ארבעה ימים שבהם אירע פורענות לישראל, ואם היה עוד פורענות היו חמשה צומות, אלא ארבעה ימים אלו מסמלים את **כל סוגי הצרות שיש לעם ישראל בגלות**, וכל צרה נוספת שתהיה תיכלל בתוך ארבעת אלו, ולכן אין צורך לקבוע יום נוסף לשואה וכד', שכן הכול כלול בתוך ארבעת ימים אלו.

ואלו הם סוגי הצרות שיש לעם ישראל:

א. התנכלות העמים – הלכה בידוע שעשיו שונא ליעקוב. היום המסמל: עשרה בטבת. היום שבו מתחילה התנכלות העמים לעם ישראל.

ב. אובדן השלטון היהודי – שלטון יהודי על עם ישראל הוא חלק חשוב ביותר בקיומו של עם ישראל על ארצו (וכידוע זה נקרא ערי יהודה בחורבן). היום המסמל: י"ז בתמוז – היום שבו עם ישראל מאבד את שלטונו על ירושלים.

ג. חורבן המקדש הרוחני – עיקר החורבן הוא שאין לנו את השראת השכינה וקרבת האלוהים. היום המסמל: ט' באב אז נחרב המקדש.

ד. **גלות מארץ ישראל** – עם ישראל לא בארצו, זה בן המלך שגורש מבית אביו, כדברי דוד (שמואל א פרק כו, יט) **כִּי גִרְשׁוֹנִי הַיּוֹם מִהִסְתַּפֵּחַ בְּנִחְלַת יְיָ לֵאמֹר לֹךְ עֲבַד אֱלֹהִים אֲחֵרִים**. מלבי"ם - שאהיה בחו"ל תחת צל השרים העליונים רחוק מהשגחת ה' הדבקה בארץ הקדושה. היום המסמל: ג' בתשרי שכן אין האבלות רק על מות הצדיק, אלא שמחמת זה כל הנותרים בארץ (כולל ירמיה הנביא) ירדו למצרים, ונשארה הארץ ריקה ושוממה. כי ע"י שנהרג גלו כולם' (מ"ב תקמט ס"ק ב).

ע"י על כל זה באריכות נפלאה בספרו של הרב גרזמן על המועדים עמוד 279. וראה בסיפור הבא.

בקופת ארץ ישראל, שעל ידי תלמידי הגר"א נהגו בשונה משאר הקופות, שכסף החלוקה היה מיועד לא רק לבני תורה השוקדים על תלמודם, אלא גם לבעלי אומנות העושים לפרנסתם ואין להם כדי צרכם.

כך מובא בספר אבי הישיבות (עמ' 412): הגאון ר' חיים מוואלאז'ין זצוק"ל נשאל מרבים שלומי אמוני ישראל, מדוע ינתן מכסף הנדבות גם לאלה אשר לא הקדישו ימיהם לתורה ועבודה בירושלים וידיהם שלחו במלאכת יד או מסחר, הלא בזה יאלצו לגרוע מאלה אשר תורתם אומנתם ומאין יבא עזרם?

על זאת השיב להם תשובה קצרה ונצחת, ויאמר: "כל עמלנו הוא אך ליישוב ארצנו הקדושה ומי הם העוסקים בישובה אם לא בעלי מלאכות הסוחרים, על כן חוב עלינו לעזרם כפי יכולתנו, גם יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם נקבע ליום צום ומספד לכל הגולה יען כי במותו בטלה ישיבת הארץ ומי היו יושביה אז? כורמים ויוגבים".

לכאורה ניתן היה לשאול מדוע בימינו שאנו בארץ ישראל צריך להתאבל בצום גדליה? אבל לצערנו הרב יש הרבה על מה להתאבל, שכן רוב עם ישראל עדין לא נמצא בארצו, היום זה יותר גרוע מכל הגלות, המחנתרת חתורה, הקב"ה הכין הכול ורוב עם ישראל מעדיף לשבת מחוץ לבית ה' - על זה היה דווה לבנו.

כך התפרסם:

ערב ראש השנה התשפ"ב: 15.2 מיליון יהודים חיים בעולם - כ-45% בישראל

בישראל חיים קרוב ל-7 מיליון יהודים, בארה"ב כ-6 מיליון והקהילה הגדולה ביותר באירופה (והשלישית בעולם) נמצאת בצרפת.

לאחר שלמדנו על מה מתאבלים בצום גדליה - נתבונן ונראה אך זה מתחבר נפלא למצוות התשובה:

ראשית התשובה

בכוונה קבעו לנו חז"ל לצום על הריחוק מארץ ישראל בעשרת ימי תשובה, שכן תהליך התשובה של ראש השנה הוא לחזור להיות קרוב לאבינו שבשמים. וכיצד הציבור עושה זאת? על ידי שהם משתוקקים לשוב לבית של ה' - לארץ ישראל.

לכן ביום הראשון של ימי התשובה שלאחר ר"ה אנו אבלים על שעם ישראל בגלות, שכן זה הדבר העיקרי המונע את התשובה של עם ישראל לאבינו שבשמים.

כשם שהיחיד צריך לשוב תחילה לבורא ורק אח"כ לשוב על העוונות והחטאים, כך גם עם ישראל, רק לאחר שעם ישראל ישובו לארץ ישראל, יזכו עם ישראל זוכה לחזור בתשובה באמת, כמו שכותבת התורה (דברים פרק ל, ה-ו):

וְהִבֵּי אֶת לִבְכֶּךָ וְאֶת לִבְךָ לַבָּרֶךְ לְאֱהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְכֶּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ: וְהִבֵּי אֶת לִבְכֶּךָ וְאֶת לִבְךָ לַבָּרֶךְ וְהִיטַבְתָּ וְהִרְבָּתָּ מֵאֲבֹתֶיךָ: וְאֵל ... וְעַל יְיָ

התשובה והשיבה לארץ ישראל היא התשובה הראשונית, והיא גם תביא את התשובה לאהבת ה'.

יהי רצון שנזכה בקרוב שישובו כל עם ישראל לארצם ואז נזכה במהרה גם שכל עם ישראל ישובו לאבינו שבשמים.

נכתב על ידי יהודה טאוב - ספרי הודיה ושמחה לה'

ניתן לראות באתר - הקול החמישי - <https://www.kol-toda.co.il/>

ספרי טובה הארץ מאוד

לכו נרננה
השמחה בארץ ישראל

ונטעטם
מצוות נטיעת אילנות
בארץ ישראל

פירות הילולים
לגלות את
החסדים שבפירות

בית ראובן
מדריך מקיף לקניית בית
מתוך רוגע שמחה והודיה

להשיג בפלאפון: 055.6785647 - משלוחים עד הבית

ניתן לראות דוגמאות במייל: 8436092@gmail.com או באתר "הקול החמישי": www.kol-toda.co.il